

---

Darko Matijević

Prikaz knjige Silvana Burilović Crnov, Smiljana Rendić – zlatno pero hrvatskoga novinarstva, Glas Koncila – Hrvatsko društvo katoličkih novinara, Zagreb, 2022.

U ovoj knjizi, prvoj objavljenoj u novopokrenutoj biblioteci »Znameniti katolički novinari« koja je zajednički projekt *Glasa Koncila* i Društva hrvatskih katoličkih novinara, autorica Silvana Burilović Crnov daje znanstveni doprinos i otvara aktualna pitanja mjesta i uloge žene u Crkvi i društvu. Na 121 stranici prohodna teksta, u kojem se na trenutak čitatelj može izgubiti, znajući da je riječ o povijesnom prikazu uloge jedne žene u kreiranju najpoznatije i najraširenije crkvene novine – *Glasa Koncila* – a istodobno prateći tekst sa strahom i drhtanjem primijetiti da – kao da se opisuje umnogome današnji trenutak. I danas, ne da žene traže svoje mjesto u crkvenim strukturama, nego im se to mjesto osporava i put otežava.

Drugo je *gubljenje* u tekstu, poznajući dr. Burilović Crnov, pitanje poklapanja i gotovo kvaziautobiografije, iako je ona na sve načine taj dojam pokušala izbjeći, ničim ne aludirajući na sebe sâmou. I danas je vijest (!) da u posljednjih deset godina – kako je započeo

pontifikat pape Franje – u Vatikanu radi 319 žena više nego prije deset godina, kad je izabran za rimskog biskupa. I danas se žena mora više dokazivati – na svakom području – i više je pod povećalom sumnjičenja, ne samo glede svojih sposobnosti, nego i glede svojih nakana, pa čak i pravovjernosti. Kao da je govor pape sv. Ivana Pavla II. o ženskom geniju nauk iz daleke budućnosti, a ne nužnost sadašnjeg trenutka.

Uvodno, nekoliko poziva koji izvire iz života i rada Smiljane Rendić:

1. Njezina pisma, jer su joj tekstovi znali biti skraćivani, mijenjani i dužinom i kontekstom, postala su njezin originalan način izricanja osobnog mišljenja. Bio sam uvjeren do susreta s radom dr. Burilović Crnov da je pismo originalan žanr kard. Albina Lucianija – poslije pape Ivana Pavla I., koji je pisao povijesnim osobama i fiktivnim književnim likovima – od Charlesa Dickensa do Pinocchija. Smiljana Rendić pisala je, međutim, pisma živim osobama, svojim autoriteti-

ma, prijateljima, suradnicima i poslodavcima, izričući u njima svoj stav i mišljenje, analize, jer je GK njezin rad često svodio na kroniku...

2. Rad je smatrala privilegijem. To se posebno očituje u njezinu samoobrazovanju – živa enciklopedija, erudit, pionir na području novinarstva – nije mogla završiti formalno obrazovanje – ali to joj nije bio uteg, dapače.

3. Iz ljubavi prema Crkvi bila je hrabra reći i nepopularna stajališta, zbog čega je znala trpjeti od same Crkve, kao i trpjeti kao vjernik-laik od aparata totalitarne države.

Osim bibliografije na kraju knjige, dr. Burilović Crnov knjigu je podijelila na šest poglavlja: 1. *Život Smiljane Rendić*; 2. *Domagojska duhovna formacija i hrvatsko; nacionalno usmjerenje*; 3. *Novinarka i književnica*; 4. *Kroničarka Drugog vatikanskog koncila*; 5. *Ne razumijevanje rada Smiljane Rendić i uloge vjernika laika*; 6. *Odnos Smiljane Rendić prema autoritetu*.

U prvom dijelu autorica je genijalnom/iznimnom vještinom stvaranja prohodnoga i lako čitljivoga teksta isplela život Smiljane Rendić s puno detalja i začuđujućih životnih epizoda. Npr. o radićevski nastrojenom ocu Marku, koji umire s Marulićevom *Juditom*

pod jastukom; ili život Smiljane Rendić u završnoj splitskoj fazi, prije preseljenja u Rijeku, kada je doslovno živjela od naknade koju je primala kao dobrovoljni darovatelj krvi; ili člankom iz 1971. godine *Izlazak iz genitiva ili drugi hrvatski preporod*, u kojem brani vlastitost hrvatskoga jezika, zbog čega će praktično ostati na cesti. *A ja sam Hrvatica u Hrvatskoj, i pišem po hrvatskoj pravopisnoj normi utemeljenoj na hrvatskoj jezičnoj baštini, pa mi hrvatska uredništva, i to još katolička, čine nasilje nad takvim mojim pisanjem – u ime zadre maretićevštine, u ime ostataka novosadske norme, koju je njezin hrvatski supotpisnik otkazao i u ime samovoljnih novotarija jednog pravopisnog priručnika koji ne samo da nije propisan kao „taksativan“ od zakonite državne vlasti u Hrvatskoj, nego je rađen kao puko djelo dvojice autora, bez dogovora s prvim imenima hrvatske lingvistike, bez dogovora s kulturnim ustanovama hrvatskog naroda.* (Radovanu Grgecu, str. 24/25). Osjetila je ruku totalitarnog režima, koji nije zabranio ni članak ni broj časopisa Matice hrvatske *Kritika* u kojem je izašao – ali je osudio autoricu. *S pravom se pitala, piše dr. Burilović Crnov, što je tu kazneno djelo – njezin članak ili ona? Ili: Smiljana*

Rendić kao poliglot (talijanski, francuski, latinski, hebrejski, engleski i njemački, potpuno ili djelomično); ili njezina odanost i ljubav prema Crkvi i Petrovu nasljedniku.

U drugom dijelu dr. Burilović Crnov istaknut će nekoliko činjenica: Smiljana Rendić nije imala tipični, tradicionalni katolički obiteljski odgoj, oslošnjenost na svete (dvije Terezije), vizija laičkog apostolata kao originalan doprinos životu Crkve, a ne tek pomoć u radu klerika,

svijest o vlastitosti hrvatskog identiteta čiji je nositelj upravo jezik, koji je metafora cijelog naroda, te nevjerojatna poniznost glede sâme sebe. *(Uvijek se iznova čudim zašto se baš ja nisam izgubila. Ali možda je uzrok ovo: možda je Gospodin za ovo djelo sačuvao najmanje vrijednu dušu upravo zato da pokaže kako je djelo Njegovo a ne moje, i kako je sve Njegova milost a ništa moja zasluga.)*

U trećem dijelu istaknuo bih, i na tome zahvalio i Bogu kao nadahnuću i dr. Burilović Crnov koja je to doslovno iskopala i, kao usput (što stalno napominjem kao njezin stil, Nisi me htio, ma nisi me ni *fallio!*): Prvo, nije lako pisati – *za napisati jednu stvar potrebno je poznavati tisuću stvari*, kaže Smiljana Rendić. Novinar

je *lučonoša* (u najpozitivnijem smislu, nije uludo njezin mentor u Rijeci imena Lucifero / Martini/...), perjanica narodnog prosvječivanja, kritičke misli i konstruktivnog poticaja cjelokupnog napretka Crkve i društva.

Drugo, oduševljava i sâm naslov, a kamo li čitav članak: *Čovjek koji je podnio misu...*, koji potiče na povjerenje u Boga. U tom kontekstu genijalna/iznimna misao, koja je plod njezina vjerničkog iskustva, a koja može i treba biti orijentir svakomu iskrenom vjerniku – bilo kleriku bilo laiku: Smiljana opisuje kako s lakoćom piše kada je u stanju milosti, jednostavno je kao oruđe u Božjoj ruci! Za razliku od trenutaka kada nije u stanju milosti: *Griješ me slomi, i u tim danima ove stvari ne mogu pisati*, jer *griješ pomračuje um* (griješ i neznanje zamagljuju kao oblak, piše sv. Toma Akvinac u svojoj molitvi), i zato nije čudo da su njezini tekstovi upotrebljavani u liturgiji, svećenici su ih koristili u propovijedima... Treće, i danas je crkveni tisak, i ne samo tisak nego i propovijedi, u opasnosti koju je Smiljana ocrtała još davne 1967. godine: *Pišemo ga za one koji ne čitaju, prodajemo ga onima koji ga ne razumiju*. Poslije će dodati da je nužno poučavati razliku između ljudskog i božanskog, a

ne docirati što se smije, a što ne. Četvrto, bili smo nemalo zatečeni pozivom pape Franje da se iziđe na periferiju, posveti najsiromašnijima, rubnima i od mnogih prekrizanima. A Smiljana se u svojim tekstovima njima bavila ima šezdesetak godina!

U četvrtom dijelu, kao kroničarka Drugoga vatikanskog koncila oduševljava činjenicom da piše i opisuje kao s lica mjesta, a nikada nije bila dalje od Trsta, uza zanimljive opaske iz povijesti, digresije i upozoravanje na zablude. Zatečena je darom milosti: ... *ja, Smiljana Rendić pokojnog Marka, iz Radunice u Splitu, pišem kroniku jednog Koncila...*

U petom poglavlju autorica opisuje kako u svemu ova genijalna žena, intelektuala i angažirana laikinja nije bila razumljena, što ju je posebno boljelo. Laicitet i ženstvenost doživljavani su kao startni hendikep. Piše da je bilo situacija kada ju je odnos klerika gotovo doveo do gubitka vjere i volje, gotovo gurnuo u očaj. Kažu da je najgora cenzura – autocenzura. A za njom je morala posegnuti da se ne uvrijede *osjetljive uši klerika,*

koji su tromašću i nepovjerenjem Crkvu slobode pretvarali u Crkvu na papiru. Zbog toga su pisma, kao nešto privatno, ostala njezin najveći polog, dar i uspjeh. Dr. Burilović Crnov, intelektualno i inteligentno spontano se koristeći *jetkošću*, pita bi li se danas što promijenilo da je Smiljana Rendić živa i bi li njezin doprinos i originalnost da je u prilici danas bili i u čemu drugačiji...

U šestom poglavlju dr. Burilović Crnov ističe da su Smiljanini autoriteti roditelji, djedovi i bake, prijatelji i suradnici, svećenici i ispovjednici. Moram primijetiti ovdje jedan nedostatak, koji bi Smiljana sigurno ispravila da je doživjela otvaranje Vatikanskih arhiva. Naime, riječ je o tzv. šutnji pape Sluge Božjega Pija XII. Ali istodobno, dužno poštovanje prema objema, i Smiljani i dr. Burilović Crnov, koja je jednostavno iznijela činjenice, pa kamo god je odvedu... Zato za obje vrijedi Smiljanina misao: ... *ja kao novinar služim katoličkoj stvari u svojoj zemlji, moj je rad totalno podređen toj službi, i zato je izvan te službe besmislen.*

Darko Matijević